

Božo Lujčić,
Božja vladavina kao svijet
novoga čovjeka. Biblijska
teologija Novog zavjeta,

– Kršćanska sadašnjost, Zagreb,
 2010., 481 str.

U izdanju »Kršćanske sadašnjosti« publiciran je udžbenik Sveučilišta u Zagrebu (Manualia universitatis studiorum Zagrabiensis) autora Bože Lujčića pod naslovom *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka. Biblijska teologija Novog zavjeta*.

Božo Lujčić godinama je radio na temi biblijske teologije Novog zavjeta, koja je pred nama s ukupno 481 str. (od toga Predgovor, str. 7.-9.; 16 poglavlja teksta, str. 11.-444.; bibliografija, str. 445.-457.; kratice, str. 459.-461.; kazalo autora, str. 463.-466.; 260 autora, s ukupno 394 bibliografske jedinice; kazalo pojmova str. 467.-472. koje sadrži 139 natuknica-riječi, kazalo biblijskih mjesta, str. 473.-474., te sadržaj str. 475.-481.).

Djelo je podijeljeno u 16 poglavlja. Nakon Predgovora autor u I. poglavlju (str. 11.-18.) objašnjava *Pojam, predmet, metode i zadaću Biblijske teologije Novog zavjeta*. Radi se o Božjemu govoru čovjeku, Božjoj riječi ljudima. U II. poglavlju, koje nosi naslov *Neophodna starozavjetna iskustva za razumijevanje Isusa Krista* (str. 19.-50.), autor donosi starozavjetnu pozadinu i relevantne starozavjetne tekstove s tumačenjima koja su potrebna za razumijevanje novozavjetne biblijske teologije. U

III. poglavlju (str. 51.-75.), koje nosi naslov *Univerzalni poziv u svijet Božje vladavine*, autor donosi pregled raznih pokreta u Isusovo vrijeme te govori o tomu kako se Isus prema tim pojedinim pokretima odredio, odnosno postavio. Isto tako je naglašena novost koju Isusu donosi i poziva na »promjenu načina razmišljanja«. IV. poglavlje (str. 77.-105.) nosi naslov *Božja vladavina kao svijet novih odnosa*. Prikazujući »Božju vladavinu« u Staromu zavjetu autor najprije donosi negativnu definiciju, što naime Božja vladavina nije (prostorna stvarnost, ideologija, politička stvarnost), da bi onda pokušao dati definiciju Božje vladavine u izvoru Q, te u pojedinim evanđeljima. Radi se o novom odnosu prema čovjeku. U V. poglavlju (str. 107.-141.) *Govor na gori – program Božje vladavine*, autor analizira dvije verzije govora na gori (kod Mateja i kod Luke), te se posebice osvrće na zlatno pravilo ponašanja. U VI. poglavlju (str. 143.-175.), *Božja vladavina u svjetlu Isusovih usporedbi*, autor donosi analizu usporedbi: o sijaču (Mk 4,3-9.13-20); o sjemenu koje samo raste (Mk 4,26-29); o kvascu i gorušičinu zrnju (Lk 13,18-21); o ljulju (Mt 13, 24-30). Navedene prispodobe ilustriraju Božju ljubav koja je »temelj vladavine Božjega kraljevstva«. Autor zatim donosi usporedbu o radnicima u vinogradu (Mt 20,1-16), usporedbu o talentima (Mt 25,14-30), o blagu i biseru (Mt 13,44-46), o kraljevskoj svadbenoj gozbi (Lk 14,15-24), te o deset djevice (Mt 25,1-13). Sve ove usporedbe sadrže zbilju Božje vladavine (str. 120.), koja je u svijetu dinamična. U VII. poglavlju, *Praštanje i dobrota kao strategija Bož-*

je vladavine (str. 177.-201.), autor obrađuje praštanje kao način Božjega djelovanja na ljudima i s ljudima. Navodi se perikopa Lk 7,41-43 kao jedna od paradigmi praštanja. Isto tako autor obrađuje još tri međusobno povezane usporedbe: izgubljena i opet pronađena ovca – Lk 15,4-7; izgubljena i opet pronađena drahma – Lk 15,8-10, te usporedba o ocu i dvojici izgubljenih sinova – Lk 15,11-32. Zaključak je autora: Božja je ljubav ta koja »traži, nalazi i veseli se«. U istom kontekstu autor obrađuje tekst Iv 8,1-11 (Isus i preljubnica) i daje mu naslov »Ljubav koja ne osuđuje«. Tako su »praštanje, dobrota i ljubav« temeljna obilježja Božje vladavine. U VIII. poglavlju (str. 203.-217.) *Odricanje od sile i nasilja – temelj Božje vladavine* autor unosi novi element u razmišljanju kako bi još više naglasio Božji način djelovanja s ljudima. Radi se o zabrani odmazde, odricanju od odmazde i nasilja, te o ljubavi prema neprijatelju. Autor ovdje obrađuje pjesme o Sluzi Božjemu iz knjige proroka Izaije, da bi na pozadini tog lika prikazao Isusa koji djeluje savršeno tolerantno. »Tolerancija, ipak, ostaje trajan zahtjev svakom čovjeku, svim religijskim zajednicama, svim kulturama...« IX. poglavlje (str. 219.-241.) naslovljeno je *Božja vladavina kao solidarnost ljubavi*. Radi se o Isusovu radikalnom zahtjevu za radikalnom ljubavlju. U ljubavi je sažet sav Zakon, a ljubav ima više vidova: prema Bogu, prema čovjeku općenito, te svoj vrhunac, koji je možda i najteži, nalazi u ljubavi prema neprijatelju. Tako je potrebno ljubiti neprijatelje, moliti za progonitelje. Sam Isus djeluje iz obilja ljubavi, a isto to vrijedi i za njegove uče-

nike, za ljude u njihovu ponašanju. X. poglavlje (str. 243.-277.) *Rezultat Božje vladavine: Integralan i zdrav čovjek* govori o Isusovu iscjeliteljskom djelovanju. Isus ozdravlja osjetila komunikacije i tako stvara mogućnost novih odnosa među ljudima. On »s jedne strane pomaže čovjeku da se oslobodi nevolja bolesti, a s druge strane istodobno ga uključuje u zajedništvo života omogućujući mu uspostavu zdrave komunikacije«. Autor dalje navodi neka konkretna izlječenja: ozdravljenje gluhoonijemoga (Mk 7,31-37), slijepca iz Betsaide (Mk 8,22-26), padavičara (Mk 9,14-29), istjerivanje nečistih duhova iz opsjednutoga (Mk 5,1-20). Isusova se iscjeliteljska djelatnost veže uz vjeru, jer samo vjera daje neograničene mogućnosti. XI. poglavlje (str. 279.-290.) ima naslov *Božja vladavina kao sloboda samodarivanja i izgradnja autoriteta odozdo*. Radi se o drugačijem načinu vladanja. Dok ljudska vladavina počiva na podčinjavanju, Božja vladavina počiva na slobodi darivanja. Isus propovijeda nenasilje, a sam je umro nasilnom smrću, što predstavlja paradoks. On naviješta muku, smrt i uskrsnuće i poučava Zebedejeve sinove o toj novoj stvarnosti. Isus izgrađuje svoj autoritet odozdo, vlastitim samožrtvovanjem u ljubavi za druge. Za ovakav način Božje vladavine potrebna je sloboda odluke i otvorenost očiju uma i srca. XII. poglavlje (str. 291.-307.) ima naslov *Temeljni stav spram Božje vladavine: prihvaćanje poput djeteta*. Prihvaćanje Božje vladavine zapravo je stav vjere koja je potrebna svakom čovjeku. Isus nam ovdje stavlja kao uzor/primjer malo dijete koje ima potpuno pouzdanje u roditelje

i odrasle (usp. Mk 10,13-16). Autor u ovom kontekstu obrađuje tekst Iz 7,10ss gdje je govor o djetetu kao znaku. XIII. poglavlje (str. 309.-330.) ima naslov *Nova antropologija Isusovih učenika*. Ovdje autor govori o načinu Isusova nasljedovanja. Potrebno je: htjeti slijediti Isusa, odreći se sama sebe, prihvatiti sebe, drugoga i Boga, a sve završava u paradoksu: izgubiti život, ali ga ipak dobiti. S Isusom tako započinje ostvarivanje novoga oblika čovječnosti. XIV. poglavlje (str. 331.-362.) nosi naslov *Isusova smrt – neuspjeh projekta Božje vladavine ili njegov konačni proboj*. Isus je u svoje vrijeme bio kontroverzan kod svojih sugovornika, a to ga je dovelo u sukob zbog njegova novog odnosa prema Bogu i prema čovjeku. On ima punomoć opraštati grijeha, što se službenim vjerskim vlastima nikako ne dopada. On ima svoju, novu interpretaciju Zakona, koja se razlikuje od tadašnje prakse (subota je za čovjeka, a ne čovjek radi subote). »Mogli bismo takav Isusov stav, označen kao vladavina Božjega kraljevstva, čak nazvati revolucijom ljubavi« ili »revolucijom vrjednota«. Sukob koji je izbio s Isusom bio je sukob na život i smrt između Božje i zemaljske vladavine. Iz odbačenosti i potlačenosti izrasla je »realna nada oslobođenja iz začaranog kruga zla i istinsko okretanje prema dobru«. XV. poglavlje (str. 363.-380.) ima naslov *Isusovo uskrsnuće: potvrda Božje vladavine ljubavi i života*. Autor u ovom poglavlju donosi izvješća o Isusovu uskrsnuću – najprije Pavlova, a onda izvješća sinoptičkih evanđelja. Tako je Isusovo uskrsnuće rađanje novoga, otvorenoga čovjeka. Bog Isusa Krista ljubi svoja stvorenja i

poziva ih da, ostajući na Isusovu putu, uđu u zajednicu s njim. XVI. poglavlje (str. 381.-444.) nosi naslov *Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka*. Autor ovdje rezimira svoje djelo. Ovo poglavlje ima jednak naslov kao naslov knjige. Isusovo djelovanje imalo je socijalne, revolucionarne i političke posljedice, ali prije svega teološke. Bog se pokazuje kao »novi« i »dručkiji« vladar jer se obraća odbačenim ljudima, onima koji u svijetu nemaju nikakve šanse. Tako je, prema autoru, Božja vladavina novi Božji »otvoreni komenzalitet« (=pozivanje na gozbu, za zajednički stol, zajednički objed). Na prvom mjestu stoji čovjek, prije svega izgubljeni čovjek. Tako je Božja vladavina pomoć, budućnost i nada izgubljenima. Temeljni životni stav jest stav vjere u Boga, a univerzalni je ključ prihvaćanja ljubav prema bližnjemu. Autor ide još i korak dalje i naglašava ljubav prema neprijatelju. Iz ovoga slijedi temeljni stav, a to je davanje ili služenje kao životna solidarnost. »U prostoru Božje vladavine oblik prisile nepoznat je. Božja se vladavina događa iznutra, novim nutarnjim odnosom prema svijetu. Novi odnos, ostvaren u Božjoj vladavini, temelji se na Božjoj dobroti i praštanju, a iz toga proizlazi da praštanje i dobrota postaju obilježje nove Božje vladavine u svijetu«. Odreći se sebe, prihvatiti vlastiti križ i ići za Isusom tri su temeljne odlike novoga čovjeka koji gubi sebe da bi se dobio u drugomu, u bližnjemu. Na pitanje odnosa poruke o Božjoj vladavini prema svijetu i povijesti, autor donosi sliku kvasca i tijesta. Proces ide polako, postupno, to nije revolucija, nego evolucija koju je Isus započeo.

Knjiga je osvježene u hrvatskomu govornom području, jer od originalnih djela imamo do sada samo Biblijsku teologiju Ivana Dugandžića, te prijevode s njemačkog, odnosno engleskog jezika.

Treba reći da će ovo djelo biti od koristi ne samo teolozima i studentima, nego i drugim teološko zainteresiranim čitateljima, jer je pisano laganim, razumljivim rječnikom.

U eventualnom, drugom izdanju preporučuje se ispraviti *lapsuse*:

Errata

- Str. 13., 2. odsjek, 6. red odozgor stoji: G. Segalia, a treba **G. Segalla**
- Str. 18., bibliografija, 7. red odozdo stoji: LTHK 2, a treba **LThK 2**
- Str. 50., 17. red odozdo stoji: *theologischen und philosophischen*, a treba **philosophischen und theologischen**
- Str. 74., bibliografija, 14. r. odozdo stoji: J. CROSSAN, a treba **D. J. CROSSAN**
- Str. 85., podnaslov 3.1.5., 1. r. odozgor stoji: *von der Gottesherrschaft*, a treba **von der Gottesherrschaft**
- Str. 91., 2. odsjek, 9. red odozgor stoji: iz Poslanica Filipljanima, a treba **iz Poslanice Filipljanima**
- Str. 107., 10. r. odozgor stoji: (M7,28...), a treba **(Mt 7,28...)**
- Str. 175., bibliografija, 6. r. odozgor stoji: R. WAMING, izd. *Rezeptionsästhetik*, a treba **Rezeptionsästhetik**
- Str. 187., 10. r. odozgor stoji: i izlagača usmjeravao, a treba **i izlagača usmjeravao**
- Str. 187., 9. r. odozdo stoji: za daljniji, a treba **za daljnji**
- Str. 197., 10. r. odozgor stoji: vezana uz isusovu, a treba **vezana uz Isusovu**
- Str. 241., bibliografija, 6. r. odozgor stoji: *...des Gebots det Feindesliebe*, a treba **...des Gebots der Feindesliebe**
- Str. 268., 2. odsjek, 3. r. odozgor (transkripcija) stoji: *panta dynata pisteuonti*, a treba **panta dynata tō pisteuonti**
- Str. 273., 11. r. odozdo stoji: Pa ipak vlja reći, a treba **Pa ipak valja reći**
- Str. 276., bibliografija, r. 3 odozdo stoji: H. J. STOEBE, <<אָר, a treba אָר
- Str. 335., r. 14. odozgor stoji (Gottes Reich – Jesu Gschick), a treba **(Gottes Reich – Jesu Geschick)**
- Str. 335., r. 17. odozgor stoji: cinamiku, a treba **dinamiku**
- Str. 349., r. 11. odozgor stoji: S četvrtom čaom, a treba **S četvrtom čašom**
- Str. 261., bibliografija, r. 16. odozdo stoji nach Matthäeus, a treba **nach Matthäus**
- Str. 369., r. 20. odozdo stoji: On su se, a treba **One su se**
- Str. 390., 2. odsjek, r. 6 odozgor stoji: Drugo, iako je Isus je, a treba **Drugo iako je Isus**

- Str. 444., bibliografija, r. 1. odozgor stoji A: SCHULZ, *Nachfolge und Nachahmen*, a treba **Nachfolgen und Nachahmen**
- Str. 444., bibliografija, r. 6. odozgor stoji u: von N. LOHFINK, a treba u: **N. LOHFINK**
- Str. 444., bibliografija, r. 8. odozdo stoji: Berlin/NewYork, a treba **Berlin/New York**
- Str. 447., r. 9. odozgor stoji: CARSON, D. A., Mateg, a treba **Matthew**
- Str. 449., r. 12. odozgor stoji: *Zur theologischen und philosophischen*, a treba **Zur philosophischen und theologischen**
- Str. 449., r. 6. odozdo stoji: Des Gebots det Feindesliebe, a treba **des Gebots der Feindesliebe**
- Str. 450., r. 21. odozgor stoji: JÜLICHER... Friburg, 1899, a treba **Freiburg**, 1899
- Str. 451., r. 7. odozdo stoji: LOHFINK, G. a treba **LOHFINK, N.**
- Str. 455., r. 24. odozgor stoji: SCHÜRMAN, H., Gottes Reich – Jesu Gschick, a treba, **Gottes Reich – Jesu Gschick**
- Str. 461., (kratice), r. 11. odozgor stoji: Theologisches Realenzyklopädie, a treba **Theologische Realenzyklopädie**
- Str. 461., (kratice), r. 2. odozdo stoji: eitschrift ..., a treba **Zeitschrift**
- Str. 473., r. 3. odozdo stoji: Jon?, a treba **Jon**

Karlo Višaticki

**Peter Sloterdijk,
Scheintod im Denken.
Von Philosophie und
Wissenschaft als Übung,**

- Suhrkamp (Edition Unseld 28), Berlin, 2010., 147 str.

Gotovo da ne postoji i jedna knjiga njemačkoga filozofa Petera Sloterdijka koja ne bi izazivala svojim provokativnim mislima i obrnutim tezama. To je slučaj i s najnovijom knjigom »Prividna smrt u mišljenju. O filozofiji i znanosti kao vježbanju«. Knjiga je zapravo predavanje koje je Sloterdijk održao 2009. godine na Sveučilištu u Tübingenu. Premda bismo prema naslovima mogli očekivati da će se njemački filozof dotaknuti i teoloških tema, on se odmah na početku ograđuje od bavljenja kršćanstvom i teologijom, ironično tvrdeći da svoje izlaganje ne želi ni strukturirati teološki, tj. u tri, sedam ili deset cjelina, nego u četiri cjeline u skladu više s filozofskom tradicijom. (str. 9.-10.) Pritom naš pisac zaboravlja da primjerice trijađička struktura predavanja ne pripada samo teologiji, već i filozofiji od Platona, Plotina sve do Kanta. No, vratimo se samoj knjizi. Iako se kršćanstvo i teologija ne spominju u samomu djelu, ipak se određene teze odnose i na kršćanstvo i na teologiju, tako da je potrebno nešto reći o njima u ovoj recenziji.

U uvodniku Sloterdijk postavlja tezu da je filozofija, a time i znanost, nastala iz prakse »vježbanja«. Radi se o vježbanju kojim se čovjek udaljuje od svijeta, bježi u svojevrsnu »prividnu smrt«, u misao-ni egzil pred naletom stvarnosti. Filozo-